

Cercetările arheologice de la Suplacu de Barcău

Jud. Bihor

Campania arheologică din vara anului 1979 de pe teritoriul comunei Suplacu de Barcău (jud. Bihor) și-a propus continuarea cercetării în așezarea neolitică aparținând culturii Criș-Starčevo (punctul „Lapiș”⁽¹⁾).

Așezarea este situată pe terasa înaltă a Barcăului, în stînga șoselei Oradea-Șimleul Silvaniei, terenul fiind deranjat de numeroase șanțuri cu destinații diverse.

Au fost trasate un număr de trei casete : Cas. I A—B de 4,70×3,60 m avînd un martor de 0,30 cm ; Cas. II A, B, C, de 8×6,50 m cu doi martori de 0,30 m. Ulterior a fost trasată Cas. II D, la capătul Cas. II A, de 4,50×3,50 m. Această suprafață este situată la 38 m de Cas. I—A—B și respectiv 98 m de coșul de evacuare a gazelor. Caseta III A—B de 6,70×3,60 m a fost amplasată la 30 m de Cas. I A—B, avînd un martor de 0,40 m.

În Casetele I A—B, II D și III A—B nivelul de cultură Criș a fost surprins la — 0,70—0,80 m avînd o grosime de 0,15—0,20 m.

Din punct de vedere stratigrafic, în Cas. I A—B, Cas. II D și Cas. III sub stratul vegetal gros de 0,20—0,30 m au fost descoperite sporadic — fără a fi vorba de un strat de cultură propriu-zisă — fragmente ceramice datînd de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului. Nivelul Criș este surprins în aceste suprafețe între 0,70—0,85 m. În Cas. I A—B acest nivel este perforat de o groapă rituală.

În Cas. II A—B—C — nivelul neolitic a fost distrus de amenajările ulterioare, dintre care menționăm două locuințe.

Uneltele litice lipsesc.

Ceramica de uz comun este lucrată din pastă cărămizie (47,1%) gălbuie-roșcată (27,9%), brună (16,2%) și cenușie (8,6%), iar cea semifină are în majoritate culoarea gălbui-roșcată, (69,5%) cenușie (17,4%) și brună (13%).

Pasta primei categorii menționate conține resturi vegetale tocate, nisip și pietriș, vasele

prezentînd în spărtură un miez negru sau brun, datorită arderii slabe, iar cea de-a doua, lucrată mai îngrijit, conține nisip fin și are uneori un slip fin, corodat.

Au fost identificate următoarele tipuri :

1. *Oale*. Forma cea mai răspîdită, lucrată din pastă comună, are corpul bombat, buza evazată, alungită sau scurtă. Din aceeași categorie fac parte și vasele mari de provizii, cu pereții groși, buza evazată.
2. *Cupe cu picior gol* în interior, mai înalt sau mai scund, sînt lucrate numai din pastă de uz comun.
3. *Castroane* sau *străchini* lucrate din ambele categorii de pastă ; au fundul plat sau profilat, corpul bombat, uneori cu umărul accentuat, buza dreaptă, sau cu pereții oblici și gura largă.
4. *Tigăi* cu pereții groși, fundul plat, buza dreaptă.
5. *Vase de dimensiuni mici*.

Decorul este aplicat numai pe vasele lucrate din pastă de uz comun, cu excepția cupelor cu picior care nu sînt niciodată decorate. Ornamentele sînt realizate prin : *incizii* (late, oblice, în zigzag, în rețea), *ciupituri* răspîndite pe suprafața vasului, uneori dispuse în șiruri, *apăsări* cu degetul, *impreziuni* în formă de fagure. Pe vasele mari se aplică uneori *barbotiță*, organizată sau imprăștiată. Ornamentele în relief sînt realizate prin : *alveole pe buză*, *butoni* singurari sau dispuși cîte doi, *briuri simple*, *butoni alveolați*, fragmente de *reprezentări în relief*.

Au fost descoperite trei locuințe — bordei, dintre care au fost desvelite în întregime două, cea de a treia fiind parțial în peretele Cas. II A și martorul dintre Cas. II A și Cas. II D. Dimensiunile lor sînt următoarele : Bordei₂ = 2,40×1,90 m ; Bordei₃ = 1,50×1,00 m ; Bordei₄ = 2,80×2,10 m. Adîncirea în lutul viu este de 0,40—0,35 m la Bordei₂ și respectiv Bordei₄ și de 1,20 m la Bordei₃. Datorită dimensiunilor reduse pre-

cum și a adâncirii în lutul viu, Bordeiul, poate fi considerat mai degrabă o groapă de locuit.

Inventarul locuințelor se compune din ceramică, fragmente de chirpic și de vetre făcute, greutăți de lut perforate, resturi menajere. Pieseile litice sînt extrem de rare. Menționăm două așchii de obsidian, descoperite în Bordeiul, și două zdrobitoare de piatră șlefuită, dintre care una fragmentară, din Bordeiul.

Ceramica descoperită în locuințe este identică cu cea din stratul de cultură, atît ca factură cît și ca forme.

Menționăm din inventarul bordeielor 3 și 4 cîte un vas cu patru picioare, ultimul avînd și un decor de butoni în relief.

Din inventarul Bordeiului 4 merită semnalat de asemenea un vas de dimensiuni mici lucrat din pastă de uz comun, cu fundul plat, pereții oblici și buza dreaptă, care păstrează în interior urme de arsură neagră (presupunem că ar fi servit ca opait), precum și un vas miniatural, reprezentînd un castron cu fundul profilat.

PLASTICA

Din Bordeiul 3 un idol fragmentar, lucrat din pastă comună, de culoare brun-roșcată, avînd forma cilindrică, cu fața marcată sumar, prin două apăsări. (I. păstrată = 6,5 cm). Tot din această locuință provine un fragment de brățară de lut cu diametrul de 7,5 cm.

În Bordeiul 4 a fost descoperită o piesă lucrată din pastă comună, de culoare brună, cu flecuri cenușii, cu amestec de nisip și pleavă, reprezentînd un picior uman sau mai degrabă de animal.

Piesa are forma tronconică, cu laba scurtă și talpa oblică pe care sînt incizate patru linii paralele (probabil ghiare). Partea superioară este rotunjită iar interiorul perforat pînă spre mijlocul piesei, ceea ce ne îndeamnă să-i atribuim o utilizare practică, probabil cultică. Pînă în prezent nu cunoaștem o piesă similară descoperită în aria acestei culturi. I. = 8,5 cm ; diam. = 3,7 cm).

Materialul prezentat își găsește analogii perfecte în numeroase așezări aparținînd culturii Criș-Starčevo.

Folosirea frecventă a nisipului și pietrișului ca degresant al pasteii, formele și decorul îndreptătesc încadrarea ei cronologică în faza III B².

După cum am menționat, lipsește atît din stratul de cultură cît și din inventarul locuințelor ceramica fină și pictura, atît de caracteristică acestei faze. Aceste trăsături ale ceramicii, absența uneltelor șlefuite din pia-

tră și os îi conferă așezării de la Suplacu de Barcău un aspect de izolare regională, în evoluție, mai timpurie decît așezarea apropiată de la Zăuani³ (jud. Sălaj).

Resturile menajere⁴ descoperite în Bordeiul nr. 4 indică o faună tipică : (*Bos taurus* L., *Sus scrofa*) în faza domestică, *Capra* cf. *hircus*, singurul element vinat fiind reprezentat de o tibie dreaptă și căprior (*Capreolus capreolus* L.), tăiată spre diafiză, cu marginea tăieturii șlefuită, care probabil a servit ca mîner unei unelte.

În afară de descoperirile descrise aparținînd culturii Criș-Starčevo, în Cas. II A, B, C au fost surprinse și dezvelite parțial două locuințe pe care materialul ne permite să le încadrăm la sfîrșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului.

Inventarul lor este alcătuit din ceramică, ace de bronz, oase prelucrate. Menționăm prezența a numeroase fragmente aparținînd unor vase-cuptoare portative, lucrate în general din pastă de uz comun, dar și fragmente de piese miniaturale, lucrate din pastă semifină de culoare cenușiu-negricioasă.

Au fost descoperite de asemenea piese din lut, avînd forma de „tambur“ cu cele două suprafețe plate bine netezite, a căror utilizare este greu de precizat. Nu este exclus ca ele să fi servit drept capace (sau dopuri) pentru unele vase cu gura nu prea largă.

Din locuința nr. 2 provine o piesă de lut, lucrată din pastă semi-fină, de culoare gălbui-roșcată, avînd forma tronconică, cu baza scobită și perforată. Suprafața piesei este decorată cu linii fine, incizate, dispuse vertical și un registru de incizii orizontale mărginite de puncte incizate.

Dintre piesele metalice se remarcă numărul mare de ace ornamentale sau de cusut. Pentru datare, amintim acele cu cap discoidal și proeminență pe corp, cele cu capul rotunjit sau cele cu incizii pe cap, încadrate cu aproximație în Br. D-Ha A₁, A₂.

Resturile menajere descoperite în cele două locuințe precum și în stratul de cultură aferent indică forme domestice de oaie, capră, porc, bovine, ciine și găină. Dintre speciile sălbatice amintim căpriorul și scoicile de rîu (*unio pictorum*).

NOTE

¹ Rezultatele primei campanii din această așezare au fost deja publicate : Crisia, 2, 1977, p. 5—10.

² Gh. Lazarovici, *Caiete Banatica*, 5, p. 39.

³ Mulțumim și pe această cale colegei Eva Lakó care ne-a pus la dispoziție pentru studiu materialele descoperite în așezarea de la Zăuani.

⁴ Determinările paleontologice aparțin colegului Tiberiu Jurcsák, căruii îi mulțumim și pe această cale.